

dien hadden de Australische regeringen de behartiging van hun buitenlandse belangen volledig aan Londen overgelaten) en tot een uitwisseling van officiële vertegenwoordigers was eerst in januari '42 besloten – baron F. C. van Aerssen Beyeren van Voshol was toen tot Nederlands gezant te Canberra benoemd.¹ Weinige maanden later legde Evatt zijn kaarten op tafel: eind juni '42 betoogde hij in een vergadering van het inmiddels in Australië opgerichte *Allied Political Warfare Committee* dat Nederland Nederlands-Indië nauwelijks had verdedigd, dat hij het voor onwaarschijnlijk hield dat Nederland na de oorlog weer het opperbestuur over Indië zou krijgen en dat het beter was indien òf Australië alléén òf Australië en Nederland samen de archipel zouden besturen. Die standpunten werden door de aanwezige Nederlanders fel bestreden. Beseffend dat hij misschien te openhartig had gesproken, wijzigde Evatt zijn koers: van begin '43 ging hij er op aandringen dat koloniaal bestuurde gebieden in de *Pacific* zoals Nederlands-Indië, Portugees-Timor en Frans-Indo-China onder voogdij (*trusteeship*) zouden worden geplaatst van verder ontwikkelde mogendheden, waarvan Australië er een zou zijn. Midden april '43 zei hij in een persconferentie te New York:

*'As against Japan, this is not merely a war to retain or regain territory. . . Australia, as a leading nation of the South-West Pacific zone, will have a very special concern in economic as well as strategic arrangements in that zone. . . Any post-war order in the Pacific cannot be for the sole benefit of one power or group of powers. Its dominant purpose must be that of benefitting the peoples everywhere. If 'freedom from want'² means anything, it means that the age of unfair exploitation is over. . . In short, we must found future Pacific policy on the doctrine of trusteeship for the benefit of all the Pacific peoples.'*³

Later in april gaf Evatt een persverklaring uit die dezelfde strekking had.

Evatts twee politieke uitspraken bleven van Nederlandse zijde niet onbeantwoord. Volstrekt vertrouwend dat Groot-Britannië het volledig herstel van het Nederlands gezag in Nederlands-Indië zou bevorderen ('*You'll get back every inch of it*', had Churchill binnenskamers verscheidene malen gezegd, tweemaal alleen al tegen admiraal Helfrich, toen deze hem

¹ Niet zonder diverse moeilijkheden! Eén daarvan was dat Evatt geweigerd had, de Nederlandse consul-generaal als gezant te aanvaarden, aangezien deze zich als een geprononceerd sympathisant met Menzies had ontpopt. ² Een van de vier, in '40 door president Roosevelt genoemde vrijheden welke zijns inziens na de oorlog verwezenlijkt dienden te worden. ³ Aangehaald in M. L. George: *Australia and the Indonesian Revolution* (1980), p. 17 (verder aan te halen als: M. L. George).